

Vključevanje oblikovanja v regionalno inovacijsko politiko

SEE o politikah,
knjižica 1

November
2009—

Stran /03	Povzetek
Stran /04	Uvod
Stran /07	Prioritete inovacijske politike
Stran /08	Inovacije na področju storitev
Stran /09	Javna naročila
Stran /10	Sodelujoči grozdi in mreže
Stran /11	Vodilni trgi in eko inovacije
Stran /12	Pravice intelektualne lastnine
Stran /13	Širjenje področja inovacij
Stran /14	Zaključek

Na prvem evropskem vrhu o inovacijah oktobra 2009 je predsednik Evropskega parlamenta Jerzy Buzek dejal: "Čilj Evrope je postati vodilno gospodarstvo, ki temelji na znanju. Kljub temu se odličnost inovacij izgubi neke med raziskavami in razvojem ter trgov." V tej luči in v času, ko se države članice soočajo z vplivom globalizacije, z recesijo in prehodom iz proizvodne v storitveno konkurenčnost, po vsej Evropi poteka prehodno obdobje inovacijske politike. Tradicionalne spodbujevalce inovacij (R&R in razvoj izdelka) začena nadomeščati širjenje in poglobljanje področja inovacij. Tako sporočilo Komisije iz leta 2006, *Od znanja do prakse* – široko zasnovana inovacijska strategija EU – kot tudi delovni dokument iz leta 2009, *Oblikovanje kot spodbujevalec k uporabniku usmerjenih inovacij*, sta prepoznala smernico: "Tehnološke inovacije so pomembne, a vsaj takšen prostor obstaja tudi za inovacije, ki niso povezane s tehnologijo, na primer spremembe poslovnih modelov, boljše oblikovanje in procesi v organizacijah."¹ Širše razumevanje inovacij zajema spremembo od kvantitativnega dojetanja tehnoloških inovacij k inovacijam, ki so usmerjene k uporabniku in pripisujejo večjo strateško pomembnost navadno manj pomembnim delom inovacijskega procesa, kot sta oblikovanje in kreativnost.

Na tej podlagi želi publikacija SEE o politiki poudariti šest prioritet, ki temeljijo na širšem razumevanju in so prepoznane kot pomembne v načrtih inovacijskih politik v Evropi. Cilji so izpostavljeni z namenom:

- spodbuditi povpraševanje po inovativnih izdelkih in storitvah,
- okrepiti inovacijsko okolje z uporabo instrumentov politik in
- odstraniti ovire za inovacije.

Spodbujanje povpraševanja lahko dosežemo prek javnega naročanja in javnih storitev kot katalizatorjev inovacij na področju storitev. Okrepitev inovacijskega okolja zahteva poseg z ustreznimi politikami, da se zagotovi zaščita prek pravic intelektualne lastnine ter da se vzpostavijo tesnejše povezave med akademsko sfero in gospodarstvom – prek promocije sodelovanja grozdov in mrež. Ključnega pomena so tudi odstranjevanje ovir na trgu, ki zavirajo inovacije, vzpostavitev ugodnih pogojev za nastanek vodilnih trgov, na primer eko inovacij in trajnostnega razvoja, ter širjenje področja inovacij z namenom odgovoriti na družbene izzive in ustvariti odlične, k uporabniku usmerjene inovacije.

Oblikovanje lahko prispeva k doseganju strateških prioritet z vključevanjem izkušnje uporabnikov v inovacijski proces ter z uporabo multidisciplinarnih metod in izkušenj pri iskanju sinergij med različnimi uporabniškimi zahtevami, z bistveno izboljšanimi izdelki, procesi, storitvami in sistemi.

SEE je mreža enajstih evropskih partnerjev, usmerjena k doseganju regionalnih strateških prioritet za inovacije s pomočjo vključevanja oblikovanja in kreativnosti. Cilj projekta SEE je zbirati znanje, izmenjevati izkušnje, spodbuditi razpravo, razviti nov način razmišljanja in ustvariti strokovno znanje z namenom prispevanja k inovacijam, podjetništvu, trajnostnemu razvoju ter regijskemu socialnemu in gospodarskemu razvoju.

Če želi Evropa izboljšati svojo konkurenčnost, moramo neprestano oživljati proces inovacij s širjenjem klasičnih spodbujevalcev ter s tem pospešiti komercializacijo idej. Določanje prioritet glede investiranja v R&R (raziskave in razvoj), prenosi tehnologij in razvoj izdelkov morajo biti dopolnjeni s trajnostnimi ekonomskimi in socialnimi ukrepi javnih politik. Komisija je postopoma prišla do spoznanja, da so "netehnološki vidiki inovacijskega procesa, kot je oblikovanje, vedno bolj pomembni za vpeljavo inovativnih izdelkov in storitev na trg".²

Kot rezultat vsega tega je potekala prva projektna delavnica (izvedena v Lyonu junija 2009), kjer so partnerji projekta SEE sodelovali s posameznimi vladnimi predstavniki ali oblikovalci politik na regionalni ravni, da bi raziskali priložnosti in ovire za spodbujanje inovacij. Strokovnjaki s področja oblikovanja in pripravljavci politik so sodelovali v dveh vajah, ki naj bi povezali izkušnje in različne perspektive sektorskih

deležnikov in vladnih predstavnikov. Rezultat prve vaje je bil pregled inovacijskih politik v partnerskih regijah SEE in pregled obsega spodbud za oblikovanje. V drugi vaji sta dve skupini identificirali konkretne načine, kjer bi lahko oblikovanje in kreativnost še bolj vplivala na učinkovitost inovacijske politike.

Na podlagi pregleda nacionalnih in regionalnih inovacijskih politik so partnerji določili strateške prioritete za inovacije, in sicer na podlagi glavnih dokumentov politik iz svojih držav in regij. Strateške prioritete partnerskih regij SEE so bile primerjane s strateškimi prioritetami inovacij, ki jih je prepoznala Evropska komisija v *Široko zasnovani strategiji inovacij*.³ Na podlagi te primerjalne analize je nastalo šest ključnih prioritet:

Legenda: Prioritete politike SEE:

Inovacije na področju storitev	●
Javna naročila	○
Sodelujoči grozdi in mreže	+
Vodilni trgi in eko inovacije	▲
Pravice intelektualne lastnine	—
Širjenje področja inovacij	◆

² Sporočilo Komisije "Pregled inovacijskih politik skupnosti v spreminjajočem se svetu", 2. september 2009, COM(2009)442, str. 6.

³ Sporočilo Komisije "Od znanja do prakse: Široko zasnovana strategija inovacij za EU", 13. september 2006, COM(2006)502, str. 4–16.

Strateške prioritete za inovacijsko politiko v EU in partnerskih regijah/državah⁴ SEE

EU Od znanja do prakse: Široko zasnovana strategija inovacij za EU ⁵	inovacije na področju storitev ●	javna naročila za podporo inovacijam ○	sodelujoči grozdi in mreže +	vodilni trgi in eko inovacije ▲	pravice intelektualne lastnine –	izkušnje in znanje	standardizacija v podporo inovacijam	učinkoviti predpisi in zakonodaja	okolje, ki pospešuje investicije v raziskave in razvoj	
Flandrija/Belgija Flamska inovacijska politika 2009–2014	inovacije na področju storitev ●	javna naročila (inovativni postopki naročanja) ○	trikotnik znanja (izobraževanje - raziskave - gospodarstvo) +	trajnost ▲	pravice intelektualne lastnine –	širjenje področja inovacij ◆	standardizacija	vladni proračunski izdatki, usmerjeni k rezultatu (<i>output</i>)	odprte inovacije	
Danska Inovativna Danska 2007–2011	inovacije na področju storitev ●	oblikovanje storitev ○	povezave med akademsko in podjetniško sfero +	trajnost ▲	pravice intelektualne lastnine (vključno z oblikovanjem, patenti in blagovnimi znamkami) –	k uporabniku usmerjene inovacije ◆	izobraževalni programi o inovacijah	investicije v človeški kapital	komercializacija znanosti	mednarodno znanstveno sodelovanje in sodelovanje na področju inovacij
Estonija Strategija raziskav in razvoja in inovacij 2007–2013	konkurenčne raziskave in razvoj	inovativno podjetništvo	dolgoročna razvojna politika	inovativna družba	človeški kapital	inovacije v javnem sektorju ter raziskave in razvoj ◆	inovacijska sposobnost v podjetjih			
Finska Vladno sporočilo parlamentu o finski Nacionalni investicijski strategiji 2009	izgradnja kompetenc	inovacijski sistem	mednarodno konkurenčno usposabljanje in visokošolski izobraževalni sistem	internacionalizacija inovacij	močni in povezani inovacijski centri	široko zasnovana inovacijska aktivnost ◆	okolje, ki podpira rast podjetij	okrepitev usmerjenosti na povpraševanje in uporabnika	korporativno usmerjanje s strani osrednje vlade in sistemski pristop	sredstva za aktivnosti, povezane z inovacijami
Ren-Alpe/Francija Regionalni ekonomski razvojni načrt 2005–2010	kultura kreativnosti in inovacij	optimizacija raziskav	grozdi ter povezave med raziskavami in inovacijami +	trajnost ▲	patentne pravice –	oblikovanje ◆	poudarek na informacijskih in komunikacijskih tehnologijah	spodbuda podjetniškemu duhu		
Irsko Izjava o inovacijski politiki na Irskem 2008	inovacije na področju storitev in nastajajoči sektorji ●	javna naročila ○	mreže, grozdi in portali +	partnerstvo in inovacije na delovnem mestu	zaščita intelektualne lastnine in upravljanje –	podjetništvo in širitev poslovanja	razvoj veččin	prenos znanja	konkurenca in boljši predpisi	
Toskana/Italija Regionalna konkurenčnost & zaposlitveni program 2007–2013	razvoj izdelkov in raziskave	javna naročila ○	povezave med akademsko sfero in gospodarstvom +	vodilni trgi in trajnost ▲	prenos tehnologij	inovacije v javnih storitvah ◆				
Poljska Operativni program inovativnega gospodarstva 2007–2013	raziskave in razvoj za nove tehnologije	elektronska administracija	trikotnik znanja (izobraževanje - raziskave - gospodarstvo) +	infrastruktura R&R	pravice intelektualne lastnine –	oblikovanje ◆	kapital za inovacije	investicije v inovacije	širitev inovacij	internacionalizacija poljskega gospodarstva / informacijska družba
Slovenija (brez inovacijske politike) ⁶	tehnologija in razvoj v podjetjih	človeški viri za raziskave in razvoj v podjetjih	nacionalni sistem inovacij	okolje in storitve za inovacije	finančna sredstva za novonastala inovativna podjetja					
Katalonija/Španija Aktijski plan katalonske vlade za 2009	prenos tehnologije in proizvodnje	razvoj izdelkov in raziskave	konkurenčnost	trajnost ▲	netehnološke inovacije ◆					
Wales/Združeno kraljestvo En Wales 2007–2011 ⁷	žive skupnosti	zdrava prihodnost	uspešna družba	trajnostno okolje ▲	učenje za življenje	pravična in poštena družba	bogata in raznolika kultura	močan in samozavesten narod		

⁴ Partnerji v Belgiji, Franciji, Italiji, Španiji in Walesu so se raje kot na nacionalne usmerili na regionalne politike in razvojne programe.

⁵ Sporočilo Komisije "Od znanja do prakse: Široka strategija inovacij za EU", 13. september 2006, COM(2006)502.

⁶ Zaradi odsotnosti široko zasnovane inovacijske politike v Sloveniji na nacionalni ravni so bile prioritete pridobljene na podlagi dokumentov Ministrstva za gospodarstvo (Direktorat za podjetništvo in konkurenčnost) ter Ministrstva za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo (Direktorat za tehnologijo), saj sta obe ministrstvi pristojni za pripravo ukrepov za podporo inovacijam.

⁷ Zaradi odsotnosti specifične politike na področju inovacij v Walesu je dokument "En Wales" pomembnejši, saj vsebuje soglasje med koalicijskimi vladnimi strankami o državnih prioritetah.

Uvod

Namen pričujoče knjižice je za vsako izmed naštetih prioritet izpostaviti, zakaj je pomembna za krepitev izvajanja regionalnih inovacijskih politik, in sicer s predstavitvijo najnovejših informacij o spodbudah in ovirah ter o uporabnosti oblikovanja in kreativnosti na tem področju, s ponazoritvijo študij primerov in predlogi politik. Glavni cilj knjižice je predstaviti strateško vlogo, ki jo imata oblikovanje in kreativnost pri doseganju prioritet na področju inovacijske politike.

Publikacija je namenjena oblikovalcem politik v celotni Evropi, še posebej v okviru partnerskih regij SEE. Nekateri predlogi za določene regije ne veljajo, primerni pa so za ostale. Poleg tega je treba upoštevati, da se terminologija lahko razlikuje. Zaradi neusklajenih standardnih definicij oblikovanja, kreativnosti in inovacij prihaja do ovir tako pri procesu ustvarjanja javnih politik kot tudi v praktičnem kontekstu. Knjižica uporablja naslednji opredelitvi:

Inovacija je izvedba novega ali bistveno izboljšanega produkta (dobrine ali storitve) ali procesa, novega načina trženja ali nove organizacijske metode v poslovnih praksah, organizaciji delovnega mesta ali zunanjih povezavah.⁸ V skladu z Evropsko komisijo so inovacije ključni spodbujevalec konkurenčnosti in gospodarske rasti ter del rešitve za okoljske in socialne izzive.⁹

Oblikovanje je orodje za uresničevanje inovacij. Pomeni aktivnost zasnovane in razvoja načrta za nov ali bistveno izboljšan izdelek, storitev ali sistem, ki zagotavlja najboljšo povezavo s potrebami, željami in sposobnostmi uporabnika ter omogoča upoštevanje vidikov ekonomskega, socialnega in okoljskega trajnostnega razvoja.¹⁰

Tematska delavnica SEE: Vključevanje kreativnosti in oblikovanja v regionalno inovacijsko politiko (Lyon, 15.–16. junij 2009)

⁸ Oslo, priročnik "Smernice za zbiranje in razlago podatkov o inovacijah", Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj, 3. izdaja, 2005.

⁹ Delovni dokument Komisije "Oblikovanje kot spodbujevalec k uporabniku usmerjenih inovacij", 7. april 2008, SEC(2009)501, str. 5.

¹⁰ Opredelitev, predlagana na posvetu EU "Oblikovanje kot gonilnik k uporabniku usmerjenih inovacij", Generalni direktorat za podjetništvo in industrijo, april 2009.

Prioritete inovacijske politike

Evropska komisija in nacionalne vlade posameznih partnerskih držav projekta SEE so inovacije na področju storitev identificirale za strateško prioriteto, saj ima evropski storitveni sektor vedno pomembnejšo vlogo v gospodarstvu ter zavzema dve tretjini delovnih mest in BDP v EU.¹¹ Komisija je ugotovila, da so inovacije na področju storitev eden ključnih spodbujevalcev gospodarske blaginje in so zato izjemnega pomena pri okrevanju evropskega gospodarstva.¹² Kljub temu ostajajo inovacije na področju storitev v nacionalnih in regionalnih politikah še vedno razmeroma nerazvite, predvsem na področju inovacij v javnih storitvah in vrzeli v zagotavljanju znanja oblikovanja storitev v zasebnem sektorju.

Delovni dokument Komisije iz leta 2009, *Izzivi EU za spodbujanje inovacij v storitvah*, je izpostavil poglobljene izzive, kot so širjenje baze znanja storitev (razširitev raziskav o konceptih storitev in boljše sodelovanje med raziskovalnim in poslovnim sektorjem), prilagoditev mehanizmov za spodbujanje inovacij za posebne potrebe podjetij (prilagoditev svetovanja in poudarek na netehnološki, uporabniško spodbujeni inovacijski podpori) in aktiviranje povpraševanja po konceptih inovativnih storitev (z uporabo javnih storitev in javnega naročanja, ki so orodje za spodbujanje povpraševanja).¹³ Z razširitvijo pristopa do inovacij na področju storitev, kjer so značilnosti kupca še bolj izpostavljene, storitve pridobijo koristi na podlagi načrtnega oblikovalskega procesa. Oblikovanje storitev pomeni celovito analizo, kako se uporabniki povežejo s storitvijo, ter uporabo ustvarjalnih tehnik za identifikacijo najboljših rešitev, s katero pridobita

tako uporabnik kot izvajalec. Čeprav je področje oblikovanja storitev razmeroma novo, že nastajajo metodologije primerov dobre prakse, ki organizacijam pomagajo oceniti obstoječe storitve, ustvariti storitve z novo dodano vrednostjo in spremeniti organizacijsko kulturo za boljšo izvedbo in podporo storitev. Za zapolnjevanje vrzeli pri zagotavljanju znanja oblikovanja storitev v zasebnem sektorju sta potrebna pospešitev rasti s prenosom znanja z akademskega področja in ustvarjanje povpraševanja z oblikovanjem storitev v javnem sektorju.

Študija primera: Oblikovanje storitev za bolnike z multiplo sklerozo (VB)

Leta 2007 je po zaprtju lokalne klinike za multiplo sklerozo (MS) brez medicinske oskrbe ostalo 400 pacientov z MS, zato je sklad za primarno zdravstveno nego Ealing naročil svetovanje za oblikovanje storitev LiveWork, s katerimi bi oživili zdravstveni sistem. Z opazovanjem petnajstih bolnikov z multiplo sklerozo, oceno vpliva bolezni na vsakdanje življenje in s posvetovanjem med številnimi interesnimi skupinami so oblikovalci ponovno pretehtali ustaljene predpostavke zagotavljanja storitve. Predlagali so vrsto rešitev, da bi ustvarili prilagodljiv sistem, ki bi vsakemu posamezniku zagotovil dostop do storitev MS, prilagojenih njegovim potrebam. Storitve je omogočila oskrba v skupnosti in ljudem zagotovila neposredni dostop do kliničnega zdravnika ali terapevta, ki so ga potrebovali v okviru določene skupine MS; ta je povezovala nacionalno zdravstveno oskrbo, lokalno MS-društvo in socialne storitve. Zaradi nove storitve se je izboljšala kakovost življenja pacientov in zmanjšalo število pacientov, ki so potrebovali oskrbo v bolnišnici.¹⁴

Predlogi politike:

- spodbuditi raziskave konceptov inovacij na področju storitev, da bi povečali zavedanje v javnem in zasebnem sektorju, okrepili strokovne izkušnje in izoblikovali center znanja, ki bo primerljiv s podporo, namenjeno tradicionalnim raziskavam in razvoju;
- olajšati prenos znanja o inovacijah na področju storitev na zasebni sektor prek izboljšanja povezav med akademsko in industrijsko sfero;
- spodbujati netehnološke inovativne pristope z razširitvijo uporabniško usmerjenih podpornih inovacijskih mehanizmov, kot je oblikovanje storitev z namenom boljšega uresničevanja poslovnih in potrošnikovih zahtev;
- povečati povpraševanje po oblikovanju novih inovativnih rešitev na področju storitev v zasebnem sektorju ter poskusno izvajanje oblikovanja novih storitev v javnem sektorju.

¹¹ Evropska komisija, Generalni direktorat za podjetništvo in industrijo: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/policy/innovation-services/index_en.htm.

¹² Komisija: "Memorandum o evropskih inovacijah storitev", november 2007.

¹³ Delovni dokument Komisije "Izzivi EU za spodbujanje inovacij v storitvah – spodbujanje novih trgov in delovnih mest prek inovacij", 9. september 2009, SEC(2009)1195, str. 3–4.

¹⁴ Za več informacij obiščite: <http://www.livework.co.uk/our-work/NHS>.

Javna naročila pomenijo strateško prioriteto za inovacije po vsej Evropi, saj spodbude prek javnih naročil pospešujejo inovativnost. Poročilo Komisije iz leta 2006, imenovano *Ustvarjanje inovativne Evrope*, vlade držav članic poziva, naj uporabljajo javna naročila za spodbujanje povpraševanja po inovativnih dobrinah in hkrati izboljšujejo raven javnih storitev.¹⁵ Na tej osnovi je ključno spodbujanje uporabe javnih naročil in javnih storitev za razširjanje inovativnih praks.

Podatki za javna naročila v Evropi so upoštevanja vredni: dokument *Pospeševanje gospodarskega motorja malih in srednje velikih podjetij: s preglednimi, preprostimi in strateškimi naročili* na primer navaja, da je bila vrednost javnih naročil v letu 2008 ocenjena na več kot 175 milijard britanskih funtov, kar pomeni približno 13 odstotkov BDP v Veliki Britaniji in hkrati precejšen del celotnega gospodarstva.¹⁶ Javna naročila so lahko bistven vplivni mehanizem za razširjanje inovativnih praks. Oblikovanje lahko vladam omogoči, da javna naročila uporabijo za doseganje ciljev glede inovacij, pa tudi za izboljšanje procesa naročanja in spodbujanja trajnosti. Trenutno je uporaba oblikovanja v javnem naročanju še vedno premalo izkoriščena, in sicer zaradi premajhnega zavedanja in stremljenja k najcenejšim rešitvam namesto k najboljši kakovosti. Boljše oblikovanje nakupa prek javnih naročil in tudi primernejše oblikovanje procesa javnega naročanja bi omogočila storitve in infrastrukturo, ki so bolj usmerjene k uporabniku, bolj učinkovite, inovativne in

kakovostne. Javni sektor bi moral določiti mejo za učinkovito uporabo oblikovanja, in sicer z zagotovitvijo preglednega postopka naročanja, ki ceni oblikovanje, kreativnost in inovativne rešitve, spoštuje vprašanja intelektualne lastnine ter spodbuja pošteno konkurenco.

Študija primera: Trajnostno nakupovanje v Toskani (Italija)

Po konferenci Združenih narodov, ki je potekala leta 1992 v Riu de Janeiru, je lokalna uprava v Toskani ustanovila mrežo za uresničevanje načel trajnostnega razvoja, navedenih v *Agendi 21*. Mreža *Agende 21* je ustanovila pet delovnih skupin za posamezne teme, povezane s trajnostjo, vključno s trajnostnim nakupovanjem. Skupina je pripravila priročnik, imenovan "Zeleno javno naročanje"¹⁷, za širjenje zelenega javnega naročanja; njegov cilj je bil spodbuditev trajnostnih inovacij s strani lokalnih oblasti. Priročnik je postal pomembno orodje za mala in srednje velika lokalna podjetja, ki so se odzvala na razpise javnega sektorja, pa tudi vodnik z izčrpnim seznamom meril, ki se navezujejo na trajnost in eko oblikovanje pri ocenjevanju ponudb. Priročnik, v katerem je poudarjena dodana vrednost naštetih komponent, je omogočil večjo udeležbo lokalnih podjetij v postopku naročanja. Na primer, pohištveno podjetje Fattorini je razvilo linijo eko oblikovanega pohištva za šole, ki je v skladu s kriteriji za zeleno naročanje, navedenimi v priročniku, zato so pridobili sredstva na dveh razpisih na nacionalni ravni.

Predlogi politike:

- prizadevati si za povečanje povpraševanja po inovativnih dobrinah in storitvah prek procesa naročanja in javnih storitev;
- vzpostaviti mehanizme za oblikovanje primernejših procesov naročanja s posebnim poudarkom na spodbujanju inovativnih rešitev ob objavi razpisov;
- zagotoviti najboljše rešitve pri inovativnih nakupih, vključno z ocenjevanjem ponudb (zeleno naročanje, cena glede na dodano vrednost in večji poudarek na značilnostih oblikovanja, kot so ergonomija in material);
- spoznati, da inovacije in oblikovanje niso samo dobrine ter zato niso primerni za klasični postopek naročanja; potrebno je učinkovito upravljanje kreativnega znanja.

¹⁵ Neodvisna skupina strokovnjakov o R&D: "Ustvarjanje inovativne Evrope", EUR 2005, str. 1–2.

¹⁶ HM Zakladnica: "Pospeševanje gospodarskega motorja malih in srednje velikih podjetij: s preglednimi, preprostimi in strateškimi naročili", november 2008, str. 3.

¹⁷ Za ogled priročnika *L'ABC degli Acquisti Verdi Pubblici* (na voljo v italijanskem jeziku) obiščite: http://ag21.comune.fi.it/retetoscana/strumenti/d_quaderni_rete.htm.

Strateške prednostne naloge EU na področju inovacij pripisujejo velik pomen spodbujanju medsebojne povezanosti gospodarstva (še posebej malih in srednje velikih podjetij) in raziskav prek sodelujočih grozdov in mrež. Zaključki predsedstva Evropskega sveta marca 2008 so poudarili nujnost izboljšanja povezav med “znanostjo in gospodarstvom ter mednarodno uspešnimi inovacijskimi grozdi ter razvoj regionalnih grozdov in mrež”.¹⁸ Krepitev potenciala R&R evropskih regij s povezovanjem strokovnega znanja univerz, raziskovalnih inštitutov, malih in srednje velikih podjetij ter drugih gospodarskih akterjev z namenom, da grozdi kar najbolj okrepijo koristnost investicij, je bistvenega pomena za ustvarjanje prepoznavnih središč mednarodne odličnosti.

Oblikovanje in kreativnost sta ključni komponenti inovacij, zato bo vključitev teh dveh področij v inovativne grozde spodbujala podjetniško dinamiko in prispevala k ustvarjanju evropskega gospodarstva, ki bo temeljilo na znanju. Predstavniki teh področij bodo prispevali k pretoku strokovnega znanja, tako da bodo razširili področje inovacijskega procesa. Sporočilo Komisije *Na poti k oblikovanju grozdov na svetovni ravni v EU* poudarja, da “v Evropi ne primanjkuje grozdov”. Vendar “vztrajna razdrobljenost trga, šibke povezave med gospodarstvom in raziskovalno sfero ter nezadostno sodelovanje v okviru EU povzročajo, da grozdi v EU ne dosežejo vedno kritične mase in inovacijske sposobnosti, da bi se soočili z globalno konkurenco in bili vrhunski na svetovni

ravni”.¹⁹ V času trajanja projekta SEE se je za zelo pomembno izkazala zamisel o vključevanju gospodarstva (malih in srednje velikih podjetij, pa tudi sektorja oblikovanja in kreativnosti) in akademske sfere (univerz in raziskovalnih inštitutov) v sodelujoče grozde. “Velikokrat lahko nenačrtovani, intenzivni formalni in neformalni stiki ter izmenjava poslovnih informacij, *know-howa*, tehničnega znanja v okviru grozdov, vodijo k tehnološkim spill-overjem in k nepričakovanim idejam, novemu kreativnemu oblikovanju izdelkov, storitev in poslovnih konceptov, ki izboljšajo inovacijsko aktivnost podjetij.”²⁰

Študija primera: Grozdi katalonske tekstilne industrije (Španija)

V zgodnjih devetdesetih letih je katalonska vlada spoznala, da mora uresničiti pobudo ter med seboj povezati vse udeležence v dobavni verigi (od preje in oblikovanja do končnega izdelka), če želi regijska tekstilna industrija ostati konkurenčna. Med letoma 1993 in 1997 so za preprečitev drobljenja sektorja ustanovili tri tekstilne grozde, in sicer z izkoriščanjem tradicionalne industrije s strategijo kontrole poslovnih poti. V dveh letih je Programa de Marques de Canal²¹ več kot petdesetim podjetjem iz omenjenih sektorjev omogočil, da internacionalizirajo svoje izdelke z uporabo strateških študij, vključno s tržnimi informacijami, celotno blagovno znamko, oblikovanjem, prodajo na drobno ter upravljanjem verige dobaviteljev in logistike; tako so zagotovili visoke marže, pospešili čas dobave na trg in povezali poslovno

razmišljanje, usmerjeno h kupcu. Čeprav je proizvodnja potekala v tujini, je regija obdržala aktivnosti z visoko dodano vrednostjo, kot so oblikovanje, trženje, prodaja, distribucija in logistika. Na podlagi te pobude je nastal Mango, drugi največji tekstilni izvoznik v Španiji, ki ima več kot 900 trgovin v 72 državah. Regijska tekstilna industrija se je iz usmerjenosti na proizvodnjo preoblikovala v usmerjenost na trg, saj so podjetja v grozdu lahko izmenjevala informacije in tako laže odgovorila na zahteve kupcev in spremembe na trgu ter razvijala distribucijske poti.

Predlogi politike:

- + zagotoviti grozde s kritično maso in sredstvi za soočanje z globalno konkurenco, ki bodo postali prepoznani centri odličnosti, vključno s kreativnim vložkom, kot je strokovno znanje na področju oblikovanja;
- + spodbuditi tesne povezave med gospodarstvom (mala in srednje velika podjetja) in akademsko sfero (univerze in raziskovalni inštituti) za ustanovitev središč odličnosti na svetovni ravni v ciljnih sektorjih;
- + uresničevanje politik grozdov na regionalni in nacionalni ravni ter promocija transnacionalnih mrež znotraj Evrope, ki spodbujajo integracijo oblikovanja in kreativnosti na podlagi partnerskih dogovorov.

¹⁸ Zaključki predsedstva brusselskega Evropskega sveta, 13.–14. marec 2008, 7652/08, str. 6.

¹⁹ Sporočilo Komisije “Na poti k oblikovanju grozdov na svetovni ravni v Evropski uniji: uresničevanje široko zasnovane inovacijske strategije”, 17. oktober 2008, COM(2008)352, str. 5.

²⁰ Delovni dokument Komisije “Koncept grozdov, politika grozdov in njihova vloga v konkurenčnosti in inovacijah”, Evropa INNOVA/PRO INNO, Evropski dokument št. 9, SEC(2008)2636, str. 14.

²¹ Več informacij v katalonskem poročilu industrije o oblačilih: “Projekt evropskih mrež: identifikacija, analiza in spremljanje poslovnih mrež v Evropi”, 18. januar 2008, v *Evropskem observatoriju za grozde*.

Komisija je poudarila pomen krepitve evropskih konkurenčnih prednosti, predvsem vodilnih trgov ter eko inovacij in trajnosti, vključno z recikliranjem, obnovljivimi viri energije, trajnostno gradnjo in trajnostno porabo. Generalni direktorat za podjetništvo in industrijo je ugotovil, da so "ti trgi izjemno inovativni ter usmerjeni k potrebam kupca in v primerjavi z drugim trgi bolj odvisni od ugodnih pogojev delovanja, ustvarjenih z ukrepi javne politike".²² V tem kontekstu se trajnost ne nanaša izključno na izdelek, storitev ali življenjski cikel sistema in njegovo sposobnost preživeti v času, temveč tudi na dolgoročni strateški pristop v prihodnosti.

Sporočilo Komisije z naslovom *Pregled inovacijskih politik skupnosti v spreminjajočem se svetu* tudi poudarja, da vodilni trgi, eko inovacije in trajnost evropskemu gospodarstvu omogočajo, da "se umesti na zgornji del globalne vrednostne verige, s čimer bi se Evropa uvrstila med vodilne sile na svetovnem trgu na področju energetske in snovno učinkovitih izdelkov in tehnologij ter nas opremila s pripomočki, potrebnimi za globalno akcijo."²³ Za doseganje regionalne zavezanosti k trajni, inovacijam naklonjeni družbi je potrebno sodelovanje med javnim in zasebnim sektorjem: podjetja morajo pokazati družbeno odgovornost, regionalne vlade pa morajo prevzeti vodilno vlogo pri ustvarjanju povpraševanja po trajnostnih inovacijah prek procesa naročanja ter promocije snovno učinkovitih izdelkov in storitev. Komisija je ugotovila, da lahko javni organi spodbujajo inovacije podjetij na vodilnih trgih, tako da ustvarijo pogoje za uspešen tržni prevzem inovativnih izdelkov in storitev na

področjih, kot so e-zdravje, eko inovacije in eko gradnja.²⁴ Pri obravnavi posegov politik na vodilnih trgih je oblikovanje izpostavljeno kot ključni dejavnik povezovanja med trajnostjo in inovacijami. Proces oblikovanja obsega strateško razumevanje konteksta številnih deležnikov v povezavi s trajnostjo in s tem ustvarjanje integriranega pristopa k inovacijam.

Študija primera: Akreditirano eko oblikovanje pisarniškega pohištva (VB)

V zadnjih letih so se, kar zadeva trajnostni vidik, zahteve naročanja izjemno povečale in sektor pisarniškega pohištva se je znašel pod drobnogledom glede vpliva izdelkov na okolje. Proizvajalec pohištva Orangebox v Walesu je poskušal najti način za optimizacijo proizvodnje, ki bi zadostil novim okoljskim zahtevam; cilj je dosegel z uveljavitvijo standardov Cradle to Cradle (C2C). C2C je celovit pristop k razvoju izdelka in sistema, ki je usmerjen h končnemu rezultatu, je učinkovit in brez odpadkov. Pristop deluje na podlagi certifikatov in podjetjem pomaga razviti izdelek, ki se lahko neprestano reciklira in je lahko večkrat ponovno uporabljen; cilj je dosežen z analizo in zamenjavo kemičnih materialov, uporabljenih v izdelku in proizvodnem procesu.²⁵ Orangebox je prejel C2C-akreditacijo za stol Ara Task, ko so dokazali podaljšano življenjsko dobo izdelka in sistem, ki zagotavlja recikliranje na koncu življenjskega cikla. Podjetje je proces predstavilo centru Ecodesign, organizaciji, katere namen je gospodarstvu omogočiti uresničevanje učinkovitega eko oblikovanja.²⁶

Predlogi politike:

- ▲ izboljšati ponudbo in povpraševanje na vodilnih trgih prek mikroaktivnosti, ki spodbujajo eko inovacije in trajnostno oblikovanje;
- ▲ dvigniti zavest o področju trajnosti v družbi in prednostih eko oblikovanja za gospodarstvo, in sicer z izboljšavo formalnih in neformalnih izobraževalnih sistemov;
- ▲ spodbujati učenje in ustvariti trajno inovacijsko sposobnost v podjetjih;
- ▲ ustvariti povpraševanje po oblikovanju in trajnostnih inovacijah prek javnih naročil.

²² Evropska komisija, Generalni direktorat za podjetništvo in industrijo: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/policy/lead-market-initiative/index_en.htm.

²³ Sporočilo Komisije "Pregled inovacijskih politik skupnosti v spreminjajočem se svetu", 2. september 2009, COM(2009)442, str. 4.

²⁴ Evropska komisija, Generalni direktorat za podjetništvo in industrijo: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/policy/index_en.htm.

²⁵ Za več informacij obiščite MBDC – certifikati Cradle to Cradle: <http://www.c2ccertified.com/>.

²⁶ Za več informacij obiščite Ecodesign Centre za Wales: <http://www.ecodesigncentre.wales.org/>.

Pravice intelektualne lastnine

Regionalne oblasti po vsej Evropi se vedno bolj zavedajo, da se lahko pravice intelektualne lastnine (PIL) učinkovito uporabljajo za konsolidacijo uspešnih inovacij. Podobno je Komisija potrdila, da je "ustrezen pravni okvir za primerno zaščito znanja pogoj za inovativno družbo".²⁷ Sistem PIL podjetjem pomaga pridobiti in obdržati prednosti na podlagi inovacij.

PIL niso dosegljive le za tehnološke inovacije v kombinaciji s patenti, avtorskimi pravicami, industrijskim oblikovanjem in blagovnimi znamkami, temveč so na voljo tudi za nove smernice v upravljanju, storitvah in sistemih. Memorandum PRO INNO Evropa, imenovan *Odstranjanje ovir za boljšo uporabo PIL v malih in srednje velikih podjetjih*, trdi, da so instrumenti PIL ključni za povečevanje komercialne vrednosti na podlagi kreativnosti in inovacij ter da so ukrepi politik potrebni, da malim in srednje velikim podjetjem omogočijo boljšo uporabo teh instrumentov. Trenutno so mala in srednje velika podjetja na področju zaščite poslovanja na splošno bolj usmerjena k uporabi poslovnih skrivnosti kot pa k uporabi PIL. Razlog so predvsem visoki stroški in kompleksnost sistema PIL.²⁸ Obstaja možnost, da s PIL povezani stroški in kompleksnost procesa ovirajo inovacije, toda če so PIL uporabljene strateško, lahko postanejo zanesljiv vir novih, dodatnih ali višjih dohodkov za mala in srednje velika podjetja. Memorandum PRO INNO priporoča, da se PIL obravnavajo kot del poslovnega planiranja. Poudarja tudi, da

je intelektualna lastnina v primeru malih in srednje velikih podjetij v primerjavi z njihovimi glavnimi konkurenti velikokrat neustrezno razumljena.²⁹ Stroški, povezani s PIL, tudi odvrnejo akademsko sfero od tega, da bi komercializirala svoje PIL, kar bi laže dosegli z alternativnimi shemami, kot so sodelovanje z gospodarstvom in prihodki s PIL, kot pa s takojšnjimi plačili.

Študija primera: Projekt IP Scan v Flandriji (Belgija)

V obdobju od decembra 2008 do novembra 2010 podjetniška agencija flamske vlade omogoča izvedbo projekta IP Scan; sofinanciran je s strani Evropskega sklada za regionalni razvoj (ERDF), flamskim malim in srednje velikim podjetjem pa omogoča brezplačna posvetovanja o upravljanju pravic intelektualne lastnine.³⁰ Podjetniška agencija je IP Scan oblikovala zato, da bi lahko posamezna podjetja prepoznala prednosti in slabosti intelektualne lastnine ter izvedla nadaljnje aktivnosti za optimizacijo. Če so po posvetu potrebne še druge aktivnosti (povezane z avtorskimi pravicami, blagovnimi znamkami, modeli, zaupnimi podatki, člani o intelektualni lastnini v pogodbah itd.), se zagotovi dodatno svetovanje do vrednosti 1.200 evrov, kar krije ERDF. Namen projekta je povečati zavedanje malih in srednje velikih podjetij o pomenu intelektualne lastnine ter o tem, kako ga izkoristiti. ERDF je predlagal, da v projektu sodeluje 200 malih in srednje velikih podjetij, od katerih jih bo 150 prejelo tudi dodatna priporočila.

Predlogi politike:

- povečati zavedanje o vlogi PIL pri konsolidaciji poslovnih praks, še posebej med malimi in srednje velikimi podjetji, ki jim je treba omogočiti učinkovito podporo in strokovno znanje na področju PIL;
- omogočiti akademski sferi, da komercialno izkorišča PIL prek sodelovanja z gospodarstvom in možnosti, ki jih ponujajo alternativne sheme, kot so prihodki iz PIL, in ne neposredna plačila;
- izvajanje pilotnih posvetovanj o PIL z malimi in srednje velikimi podjetji, s čimer bi jim omogočili, da zaščitijo svoje inovacije in investicije v oblikovanje;
- olajšati dostop do informacij o patentih, da bodo lahko mala in srednje velika podjetja pridobila kombinacijo znanja prek uporabniku prijaznih spletnih orodij.

²⁷ Sporočilo Komisije "Pregled inovacijskih politik skupnosti v spreminjajočem se svetu", 2. september 2009, COM(2009)442, str. 10.

²⁸ Poročilo Generalnega direktorata za podjetništvo in industrijo: "Memorandum o odpravi ovir za boljšo uporabo PIL v malih in srednje velikih podjetjih", junij 2007, PRO INNO Evropa, str. 4.

²⁹ Poročilo Generalnega direktorata za podjetništvo in industrijo: "Memorandum o odpravi ovir za boljšo uporabo PIL v malih in srednje velikih podjetjih", junij 2007, PRO INNO Evropa, str. 5.

³⁰ Za več informacij gl. Agenschap Ondernemen (na voljo v flamiščini): <http://www.vlao.bel>.

Program lizbonske strategije (2000) je odgovor na upadajočo inovacijsko sposobnost Evrope v primerjavi z glavnimi konkurenti. Omejen uspeh strategije je izzval vprašanja, ki se nanašajo na sprejete utemeljitve obstoječih inovacijskih politik, ter spodbudil obnovljeno zanimanje za bolj različne spodbujevalce inovacij, z namenom izboljšanja konkurenčnosti in tudi razreševanja kompleksnih političnih in socialnih vprašanj. S širjenjem področja inovacij in iskanjem alternativnih pristopov v inovacijski dejavnosti lahko Evropa ponovno pridobi konkurenčno prednost, gospodarsko rast in spodbudo za družbene spremembe.

Na začetku leta 2009 je Komisija objavila dokument o posvetovalnem procesu *Oblikovanje kot spodbujevalec k uporabniku usmerjenih inovacij*, ki prikazuje, kako oblikovanje pridobiva vseevropsko prepoznavnost kot proces, ki povezuje uporabniške potrebe z inovativnimi rezultati. Raziskovanje oblikovanja ima svoje korenine v etnografiji. Tako lahko s poglobljenim razumevanjem problemov, s katerimi se ob določenih družbenih izzivih srečujejo posamezniki in skupnosti, z oblikovanjem nedvomno dosežemo inovativne rešitve tudi v najbolj zapletenih zadevah.³¹ Ko se poudarek inovacij prenese na dejanske potrebe uporabnikov, se koncept inovacij razširi onstran oblikovanja na nešteto priložnosti, ki so na voljo posameznikom, podjetjem in regionalnim gospodarstvom.³² Čeprav gre za razmeroma novo področje, je zaznati vedno več primerov na skupnosti in

uporabnike usmerjenega pozitivnega vpliva oblikovanja, ki se širi z izjemno hitrostjo. Izobraževanje, transport, zdravstvo, urbano in podeželsko načrtovanje – novi pristopi razmišljanja o oblikovanju so že ustvarili inovativne prispevke na skoraj vseh področjih storitev javnega sektorja, pa tudi pri reševanju širših družbenih vprašanj.³³

Študija primera: Oblikovanje v boju proti kraji koles (VB)

Britanska vlada je postopoma povečevala uporabo oblikovalskih rešitev s projekti proti kriminalu. Projekt *Bike Off 2*³⁴ je uporabil oblikovalski proces, povezan s kolesarjenjem in možnimi scenariji, ki bi zmanjšali krajo koles. Ustvaril je omrežje s številnimi interesnimi skupinami in področji (vključno z akademsko sfero, policisti, lokalnimi vladnimi uradniki, načrtovalci prometa, oblikovalci, inženirji in kriminalisti), katerega namen je bil primerjati trenutne oblikovalske standarde za varovanje parkiršč za kolesa, preizkušati parkirne objekte in širiti raziskave, povezane s kolesarjenjem. Raziskovalne aktivnosti so bile izvedene pregledno in so omogočile odprt inovacijski postopek, a čimer so pritegnile širok spekter znanja. Rezultat projekta je bil razvoj smernic za parkiranje koles, ki so upoštevale uporabniku prijazen (in tatu neprijazen) pristop, da bi se izognili kriminalu in spodbudili kolesarjenje. Rezultat je poleg tega prispeval tudi k doseganju trajnostnih transportnih ciljev in promociji zdravega življenja.

Predlogi politike:

- ◆ promovirati inovacijske pristope, ki so usmerjeni k uporabniku, vključno z oblikovanjem;
- ◆ razširiti definicijo in področje inovacij in oblikovanja za reševanje pomembnejših družbenih vprašanj, in ne samo komercialnih projektov;
- ◆ izvajati na oblikovanju temelječe programe, s katerimi je mogoče reševati konkretne primere v družbi;
- ◆ vključiti kreativno razmišljanje v oblikovanje politik, tudi z vključevanjem profesionalnih oblikovalcev v multidisciplinarno delovne skupine.

³¹ Na primer: projekt *H Design* je dobrodelna organizacija, ki podpira, ustvarja in uresničuje humanitarne oblikovalske rešitve, ki dejansko izboljšujejo življenje. Njihova publikacija *Revolucija oblikovanja* (Emily Pilloton) vključuje več kot 100 sodobnih in trajnostnih oblikovalskih objektov in sistemov za razvijajoči se svet: <http://projecthdesign.org/>.

³² Na primer: oblikovanje v letu 2007 je bil prvi projekt v okviru 10-letnega programa projektov skupnosti, ki sta jih razvila *Design Council* in *One NorthEast* z raziskovanjem trajnostnega življenja v severovzhodni Angliji: <http://www.dot07.com/>.

³³ Na primer: raziskava centra *Oblikovanje proti kriminalu* je zagotovila kreativne rešitve preprečevanja kriminala: <http://www.designagainstcrime.com/>.

³⁴ Za več informacij o projektu *Bike Off 2* obiščite: <http://www.bikeoff.org/2009/01/05/final-report-wpa2-of-bike-off-2/>.

Zaključek

Inovacije so bile dolgo časa ozko opredeljena domena tehnoloških in proizvodnih podjetij. Toda ekonomske zahteve, povezane z zrelostjo potrošniških trgov, intenzivno globalno konkurenčnostjo in trenutno finančno krizo, so poskrbele, da ni več tako. Za inovacije se zdaj razume, da vključujejo tudi netehnološke in storitvene dejavnosti. Širjenje področja inovacij je znak kreativnega razmišljanja v pravo smer.

Pred kratkim je na prvem evropskem vrhu za inovacije (Bruselj, oktober 2009) predstavnica regionalnega komiteja za razvoj, evropska poslanka Danuta Maria Hübner, poudarila, da "inovacije niso enkratna naložba, temveč proces, ki traja". V bistvu mora proces inovacij odsevati širše spremembe v evropskem gospodarstvu, še posebej spremembo od proizvodnje k storitvam s širjenjem investicij od tehnoloških R&R na netehnološke procese, kot sta oblikovanje in kreativnost. V tem kontekstu morajo biti regionalne oblasti proaktivne in se morajo prilagoditi tej novi paradigmi. Spomladi 2010 je Evropska komisija predlagala nov evropski predpis o inovacijah, ki bo regionalnim oblastem služil kot načrt aktivnosti pri sprejemanju potrebnih pogojev javnih politik za trajnostne inovacije.

Knjižica SEE o politikah je namenjena pospešitvi integracije oblikovanja in kreativnosti v regionalne inovacijske politike, zato oblikovalcem politik predstavlja pobude za spremembe in priložnosti, ki tako nastanejo. Na podlagi inovacijskih prioritiet, določenih v pomembnejših programih politik v partnerskih regijah SEE, pa tudi na ravni EU, knjižica raziskuje šest skupnih področij, ki pomenijo priložnost za oblikovanje in maksimiranje inovacijskega potenciala. Pokazali smo, da je lahko oblikovanje uporabljeno za izboljšanje kakovosti javnih storitev (glej študijo primera o oblikovanju storitev za nacionalne zdravstvene storitve), pa tudi pri javnih naročilih (glej študijo primera o trajnostnem nakupovanju), z namenom spodbujitve povpraševanja po inovativnih izdelkih in storitvah v zasebnem sektorju. Poleg tega lahko oblikovanje prispeva h krepitvi konkurenčne prednosti regije na vodilnih trgih ter spodbuja eko inovacije in trajnost (glej študijo primera Akreditirano eko oblikovanje pisarniškega pohištva). Z vključitvijo oblikovalcev v konkurenčne grozde in s krepitvijo povezav med akademsko in podjetniško sfero lahko oblikovanje pripomore k podjetniški dinamičnosti (glej Grozdi katalonske tekstilne industrije). Kljub temu je potrebna intervencija

politik za spodbujanje inovacij prek pravic intelektualne lastnine (glej Projekt IP Scan). Ne nazadnje bo širjenje področja inovacij in vključevanje več različnih disciplin, vključno z oblikovanjem, prispevalo k trajnostnemu regionalnemu razvoju ter reševanju socialnih in družbenih izzivov (kot je prikazano v študiji primera Oblikovanje v boju proti kraji koles).

Oblikovanje je vedno bolj prepoznano in priznано kot orodje za inovacije, ki ga lahko uporabljajo tako zasebna podjetja kot tudi javni sektor. Študije primerov kažejo, da so bili s strani posameznih organizacij že doseženi vidni rezultati. Ko bodo mehanizmi za uspeh razumljeni, se lahko ti primeri uporabijo po vsej Evropi za blaginjo našega gospodarstva in družbe.

Knjižica SEE o politiki je rezultat projekta SEE, mreže enajstih evropskih organizacij s področja oblikovanja, ki delujejo skupaj z namenom vplivanja na nacionalne in regionalne oblasti, da bi oblikovanje vključile v svoje nacionalne politike. V obdobju med letoma 2009 in 2011 bodo izdane štiri knjižice o politiki. Projekt SEE je sofinanciran s strani Evropskega sklada za regionalni razvoj v sklopu programa INTERREG IVC.

Uredniki:

Anna Whicher, Gisele Raulik-Murphy in Gavin Cawood

Skupina SEE za raziskavo politike:

Design Wales, estonski Design Centre, Univerza za umetnost in oblikovanje Helsinki TAIK, Center za oblikovanje inovacij in BIO – Arhitekturni muzej Ljubljana

Navedbe virov:

Prispevki: Justin Knecht, Andreja Jenko, Ruth-Helene Melioranski, Ingrid Vandenhoudt in Irene Burroni

Podpora in vnos:

Charlotte Arwidi (Evropska komisija, Generalni direktorat za podjetništvo in industrijo), Jocelyn Bailey (Pridružena parlamentarna skupina za oblikovanje in inovacije), Nicola Giles, Mary McBride (Strategije za načrtovane spremembe), Simon O'Rafferty (center Ecodesign za Wales), Ben Reason (LiveWork) in Richard Rossington (waleška vlada)

Oblikovanje

Kutchibok.co.uk

Slovenski prevod:

Izdal: Sekretariat BIO/Muzej za arhitekturo in oblikovanje
(nekdanji Arhitekturni muzej Ljubljana)

Urednica: Špela Šubic

Prevod v slovenščino: Prevajanje.net, d.o.o.

Strokovni pregled: Andreja Jenko

Oblikovalska izvedba slovenskega prevoda: Barbara Šušteršič

Tisk: Tiskarna Dalmatin, Ljubljana

Ta knjižica je natisnjena z brezalkoholnim bio črnilom na 100-odstotno recikliranem papirju (Scheero Ecco, 170 g).

Barcelona Design Centre

BIO / Muzej za arhitekturo
in oblikovanje, Slovenija

Śląski Zamek
Sztuki i Przedsiębiorczości
w Cieszynie

Silesian Castle of Art & Enterprise

Consortio Casa Toscana

Centre for
Design Innovation

Centre for Design Innovation

ARDI Rhone-Alps Design Centre

Aalto University
School of Art and Design

Estonian Design Centre

Danish Design Centre

Design Flanders

Design Wales

